

Tytuł rozprawy doktorskiej:

Wybrane aspekty rozwoju psychicznego młodzieży z rodzin zastępczych i rodzin biologicznych

Streszczenie

Celem rozprawy doktorskiej było zbadanie, czy istnieją różnice w wybranych aspektach rozwoju psychicznego, takich jak rozwój tożsamości, rozwój społeczno- moralny oraz rozwój poznawczy w wymiarze planowania przyszłości, młodzieży z rodzin zastępczych i rodzin biologicznych określanych przez statusy tożsamości, wyznawane wartości, ich hierarchię oraz wizję przyszłej rodziny.

Adolescencja to okres w życiu człowieka, który charakteryzuje się szeregiem dynamicznych zmian w każdej sferze rozwoju psychicznego (Harwas- Napierała, Trempała, 2003). Zmiany w rozwoju dorastających osób dokonują się przede wszystkim w kontekście oddziaływań środowiska rodzinnego. Bardzo ważne miejsce w rozwoju człowieka zajmuje środowisko rodzinne (Tyszkowa, 1985). Podczas gdy rozwój ten jest bardziej znany w odniesieniu do młodzieży wychowującej się w rodzinach biologicznych, jego przebieg w przypadku młodzieży wychowującej się poza rodziną biologiczną np. w rodzinach zastępczych jest mało zbadany. Powstaje zatem pytanie, jak przebiega rozwój wyżej wskazanych aspektów u młodzieży wychowującej się poza rodziną biologiczną, której poświęcone są niniejsze badania.

W celu uzyskania odpowiedzi na postawione pytania badawcze zastosowano cztery narzędzia badawcze: Skalę Rozwoju Tożsamości Wima Meeus'a, Skalę Wartości Schelerowskich w zmodyfikowanej formie własnego autorstwa, Kwestionariusz do Badania Wizji Przyszłej Rodziny własnego autorstwa oraz rozmowę indywidualną według schematu własnego autorstwa.

Na rzecz badań wyodrębniono dwie grupy badawcze: grupę zasadniczą (młodzież z rodzin zastępczych) oraz grupę kontrolną (młodzież z rodzin biologicznych). Badania prowadzone były na terenie województwa wielkopolskiego od marca 2019 do listopada 2019 roku. Łączna liczba przebadanych osób wynosi 61, w tym 30 adolescentów z rodzin zastępczych i 31 z rodzin biologicznych. Badania miały charakter indywidualny.

Dysertacja składa się z 6 rozdziałów. W rozdziale pierwszym została podjęta psychologiczna problematyka rodziny zastępczej. Rozdział drugi został poświęcony tożsamości i zawiera charakterystykę teorii: Erika Eriksona, Jamesa E. Marcii, Harke A. Bosmy oraz Wima Meeus'a. Rozdział trzeci dotyczy roli społecznego uczenia

się w kształtowaniu wartości oraz wizji przyszłej rodziny. Dokonano tu analizy teorii Milтона Rokeach'a, Maxa Schelera oraz Shaloma H. Schwartza. Omówiono zagadnienie wizji przyszłej rodziny oraz wartości i ich hierarchii, aby wyróżnić je jako elementy kształtujące się w cyklu życia człowieka w kontekście teorii społecznego uczenia się. Rozdział czwarty otwiera część empiryczną pracy, a zostały przedstawione w nim metodologiczne podstawy badań własnych. Rozdział piąty to prezentacja uzyskanych wyników przeprowadzonych badań. Analizę uzyskanych danych w oparciu o literaturę przedmiotu zaprezentowano w rozdziale szóstym. Całość dysertacji dopełnia zakończenie zawierające podsumowanie uzyskanych wyników oraz rekomendacje do dalszych badań.

Uzyskane wyniki badań nie różnicowały zasadniczo badanych grup. Okazało się, że młodzież z rodzin zastępczych osiąga przede wszystkim wyższe rozwojowo- statusy tożsamości nabywanej w sferze szkoła i ideologia oraz status tożsamości przekazywanej w sferze relacje z rówieśnikami, podczas gdy w wyżej wskazanych sferach kształtowania tożsamości młodzież z rodzin biologicznych charakteryzuje się statusem tożsamości rozproszonej. Młodzież z rodzin zastępczych wykazuje gotowość do przeżycia wielkiej miłości, zawarcia związku małżeńskiego i posiadania dzieci. Również wizja przyszłej rodziny młodzieży z rodzin zastępczych pod względem podziału obowiązków, wartości przekazywanych dzieciom oraz wartości sprzyjających rodzinie jest sprecyzowana bardziej niż oczekiwano, prezentuje się na takim poziomie, jak u adolescentów z rodzin biologicznych.

Młodzież wychowująca się w rodzinach zastępczych mimo wielu trudnych wydarzeń życiowych, konieczności opuszczenia domu rodzinnego oraz zmagania się z różnymi osobistymi problemami związanymi z jej sytuacją życiową osiągnęła dojrzałe statusy tożsamości oraz wykazała sprecyzowaną wizję przyszłej rodziny. W związku z tym zwrócono uwagę na charakter rodzin zastępczych w których wychowuje się badana młodzież. Rodziny te, nie przejawiają problemów związanych ze swoją rolą oraz starają się szczególnie wyjątkowo wypełniać rolę rodzicielską, biorą udział w różnego rodzaju szkoleniach, superwizji. Poszerzają swoją wiedzę na temat problemów występujących u młodzieży wychowującej się poza domem rodzinnym, jak i form pomocy adolescentom. Można przypuszczać, że kompetencje rodziców zastępczych, jak i sposób ich funkcjonowania zostały poddane wnikliwej analizie podczas uzyskiwania przez nich kwalifikacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Może mieć to swoje odzwierciedlenie w wynikach uzyskanych przez adolescentów z rodzin zastępczych.

Uzyskane wyniki badań mogą mieć zastosowanie w praktyce. Rozwój dorastającej młodzieży w rodzinach zastępczych ze względu na różne problemy jest trudniejszy, dlatego

konieczne jest stwarzanie jej odpowiednich warunków do rozwoju i życia w domach rodzin zastępczych, co jest możliwe przez odpowiednie oddziaływanie na rodziców zastępczych.

Słowa kluczowe: rodzina zastępcza, rodzina biologiczna, tożsamość, wartości i ich hierarchia, wizja przyszłej rodziny